

11(08)5 294
P. OVIDI NASONIS

METAMORPHOSES

RECOGNOVIT

BREVIQVE ADNOTATIONE CRITICA INSTRVXIT

R. J. TARRANT

LITTERARVM LATINARVM PROFESSOR

APVD HARVARDIANOS

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

SIGLA

A. *Fragmenta*

- Bern Bernense 363, s. ix² (continet 1. 1-199, 304-9, 773-2. 22, 3. 1-56)
 Lips Lipsiense 48, s. ix (continet 3. 131-252)
 Par Parisinum lat. 12246, s. ix (continet 1. 81-193, 2. 67-254)
 Urb Vaticanum Vrbinas lat. 342, s. x med. (continet 5. 483-6. 45, 7. 731-8. 104)

Raro citantur

- Leod Leodicense deperditum, aetatis incertae
 Caes Caesenas deperditum, aetatis incertae

B. *Codices antiquiores (et integri et mutili)*

- E Londiniensis Add. 11967, s. x (continet 2. 833-3. 510, 4. 292-5. 389, 5. 588-6. 411)
 H Londiniensis Harleianus 2610, s. x (continet 1. 1-3. 622)
 M Marcianus Florentinus 225, s. xi² (continet 1. 1-14. 830)
 N Neapolitanus IV. F. 3, s. xi ex. uel xii in. (continet 1. 1-14. 839, 840-51 a manu simili primae additos)
 N² = corrector Beneuentanus (s. xii), N³ = corrector Gothicus (s. xii/xiii), N⁴ et N⁵ = correctores s. xiv et xv
 U Vaticanus Vrbinas lat. 341, s. xi² (continet 1. 1-15. 493, 494-879 a manibus posterioribus additos)
 U² = corrector Beneuentanus, U³ = correctores Gothici, U⁴ = corrector humanisticus s. xv
 S Spirensis deperditi quaternio Hauniae conseruatus (Ny kgl. S. 56 2°), s. xi² uel ex. (continet 9. 324-10. 707)
 (S) Spirensis deperditi lectiones ex Langermanni collatione haustae (u. supra, p. xii)
 B Parisinus lat. 8001, s. xii in. (1. 1-6. 590) et xii² (6. 591-15. 879)
 F Marcianus Florentinus 223, s. xi², nisi quod 1. 1-445, 3. 111-4. 39, 4. 261-701 a manu s. xv (= F⁴) additi sunt
 G Sangallensis 866, s. xii (caret 8. 548-10. 428)
 L Laurentianus 36.12, s. xi/xii (continet 1. 1-12. 298)

SIGLA

- P Vaticanus Pal. lat. 1669, s. xi² (multa in libris 2-6 aut desiderantur aut non leguntur)
 T Tegernseensis, nunc Monacensis clm 29208 + cgm 4286, s. xi² (continet uersus circiter MM ex libris 1, 2, 4, 6, 8-15; u. supra, p. xiv)

Mon Lectiones codicis deperditi ex lemmatibus commentarii in ff. 61^v-84 codicis Monacensis clm 4610 (s. xi ex. uel xii in.) conseruati repetitae

C. *Codices recentiores (s. xii uel xiii¹ praeter WZ d)*

- J Patauinus deperditus Sancti Iohannis in Viridario, s. xii (ut uid.)
 R Neapolitanus IV. F. 2, s. xii²
 W Vaticanus lat. 5859, a. MCCLXXV uel paulo ante
 Z Vindobonensis ser. nou. 12746, circa a. MCCCCLXX
 a Laurentianus Acq. e doni 434, s. xii ex. uel xiii¹
 b Oxoniensis Bodl. Auct. F. 4. 30, s. xii med.
 c Hauniensis Bibl. Reg. Gl. kgl. S. 2009 4°, s. xii ex.
 d Parisinus lat. 8008, s. xiv
 e Erfurtensis Amplon. f. 1, s. xii²
 f Francofurtanus Bibl. Ciu. et Vniu. Barth. 110, s. xii/xiii
 g Graecensis Bibl. Vniu. 1415, s. xii ex. uel xiii in.
 h Hauniensis Bibl. Reg. Gl. kgl. S. 2008, s. xii ex. uel xiii in.
 k Londiniensis Bibl. Brit. King's 26, s. xii¹
 l Lucensis Bibl. Gov. 1417, s. xii¹ uel med.
 l₂ Lipsiensis B. Civ. 45, s. xii med.
 l₃ Laurentianus 36.10, s. xii ex.
 l₄ Laurentianus 36.14, s. xii ex.
 l₅ Lausannensis Bibl. Cant. et Vniu. 403, s. xii ex.
 l₆ Londiniensis Bibl. Brit. Harl. 2737, s. xii ex.
 m Monacensis clm 23612, s. xii ex.
 o Leidensis Voss. lat. O. 51, s. xii²
 p Heidelbergensis Pal. lat. 1661, s. xii/xiii
 p₂ Parisinus lat. 8000, s. xii ex.
 r Vaticanus lat. 11457, s. xii²
 s Laurentianus Strozianus 121, s. xii²
 v Vaticanus lat. 1593, s. xii/xiii
 v₂ Vaticanus Ottob. lat. 3313, s. xii²
 v₃ Romanus Bibl. Vallicelliana F.25, s. xii²
 w Guelferbytanus Bibl. Duc. 2942, s. xii/xiii

z Turicensis Bibl. Centr. Rhenouanus 46, s. xii med./xii²
 Plan Lectiones codicis Latini quo usus est Maximus Planudes, ex ipsius Graeca interpretatione probabiliter restituae

Insuper his siglis compendiisque usus sum:

- Δ consensus codicum UrBEHMNUS uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
 Σ consensus codicum BFGLPT uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
 Ω consensus fragmentorum uetustissimorum (Bern Lips Par Urb) codicumque EHMNUS BFGLPT uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
 δ consensus codicum RWZ uel ex iis duorum
 φ lectio quae in tribus pluribusue codicibus recentioribus supra enumeratis (maximam partem s. xii) inuenitur
 χ lectio quae in uno pluribusue codicibus s. xiii inuenitur
 ψ lectio quae in uno pluribusue codicibus s. xiv uel xv inuenitur
 ζ lectio codicibus recentioribus ab editoribus tributa quam ipse nondum inueni
 N^{ac} lectio codicis N ante correctionem
 (N^{ac}) lectio codicis N ante correctionem quae non plane legitur sed plus minusue probabiliter conici potest
 N^c lectio codicis N post correctionem; N^{2c} indicat correctionem a manu altera esse factam, et simili modo N^{3c}, N^{4c}, N^{5c}
 N^g glossema in codice N additum; N^{2g} et cetera ut supra
 N^m lectio in margine codicis N addita; N^{2m} et cetera ut supra
 N^s lectio supra uersum in codice N addita; N^{2s} et cetera ut supra
 N^v uaria lectio in codice N addita; N^{2v} et cetera ut supra
 N¹ lectio primae manus in codice N ubi etiam inest uaria quaedam lectio uel lectio in margine addita

In correctionibus notandis litteras erasas lineis inclinatis (///), litteras autem supra rasuram rescriptas litteris inclinatis (e.g., 8. 750 arbore) designauit.

(Heinsius) lectio ab Heinsio in notis suis probata quam non recepi

Comparatio Siglorum

Haec editio	Anderson	Magnus	Slater
Bern	α	α	α
Lips	λ	λ	λ
Par	π	π	π
Urb	υ	υ	υ
Caes	c	—	c
Leod	—	—	ζ ₁
E	β	β	β
H	ε	ε	ε
M	M	M	M
N	N	N	N
U	U	—	U
S	S/κ	κ	S/κ
B	P	—	P
F	F	F	F
G	—	—	—
L	L	l	L
P	E	—	E
T	t	τ	—
Mon	—	Ben	—
J	—	—	J
R	—	—	—
W	W	—	—
Z	—	—	—
a	d	—	—
b	Bodl. F.4.30	—	—
c	—	—	—
d	—	—	—
e	e	e	e
f	—	—	—
g	—	g	—
h	h	h	h
k	a	—	a
l	—	—	—
l ₂	—	—	—
l ₃	—	—	—
	Laur. 36.10	—	—

Haec editio	Anderson	Magnus	Slater
l ₄	—	—	—
l ₅	—	—	—
l ₆	—	—	—
m	—	μ	—
o	Leid. Voss. O. 51	—	—
p	p	p	—
p ₂	Paris. 8000	—	p
r	r	—	—
s	s ₁	—	—
v	v	—	s ₁
v ₂	o	—	—
v ₃	Vall. F 25	—	—
w	—	w ₁	—
z	—	—	—
Plan	Plan.	Plan	Plan

P. OVIDI NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER PRIMVS

IN NOVA fert animus mutatas dicere formas
corpora; di, coeptis (nam uos mutastis et illa)
aspirate meis primaque ab origine mundi
ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Ante mare et terras et quod tegit omnia caelum 5
unus erat toto naturae uultus in orbe,
quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles
nec quidquam nisi pondus iners congestaque eodem
non bene iunctarum discordia semina rerum.
nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan 10
nec noua crescendo reparabat cornua Phoebe
nec circumfuso pendebat in aere Tellus
ponderibus librata suis nec brachia longo

1-13 Bern HMNU³ BF⁴GLP

Inuocatio METAMORPHOSEON I Lib(er) .p. ovidii Bern: INCI-
PIT P. N. O. METAMORPHOSIS H (ut uid., sed multa rescripta uel
euanida): P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS LIBER I
CVM SVIS NARRATIONIBVS INCIPIT M: Narratio Ouidii nas-
onis metamorphoseon in libris quindecim N (f. 3r): INCIPIT LIBER
PRIMVS OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON B: . . .]
NASONIS METAMORPHOSEOS INCIPIT P (cetera euanida): non
legitur L, nulla inscriptio in U³ F⁴G 1-3. 622 adest H
1-199 exstant in Bern 1-445 deest F¹, suppl. F⁴ (s. xv)
1-75 deest U¹, suppl. U³ (s. xiv) 2 uos] di Bern H (B^{ac})GP,
cf. 13. 597 illa (sc. coepta) e² U^{3c} (coni. Lejay), def. Kenney 1976:
illas Ω

margine terrarum porrexerat Amphitrite.
 utque erat et tellus illic et pontus et aer,
 sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
 lucis egens aer; nulli sua forma manebat
 obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
 frigida pugnabant calidis, umentia siccis,
 mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Hanc deus et melior litem natura diremit.
 nam caelo terras et terris abscidit undas
 et liquidum spisso secreuit ab aere caelum;
 quae postquam euoluit caecoque exemit aceruo,
 dissociata locis concordi pace ligauit.
 ignea conuexi uis et sine pondere caeli
 emicuit summaque locum sibi fecit in arce;
 proximus est aer illi leuitate locoque;
 densior his tellus elementaque grandia traxit
 et pressa est grauitate sua; circumfluus umor
 ultima possedit solidumque coeruit orbem.
 sic ubi dispositam quisquis fuit ille deorum
 congeriem secuit sectamque in membra redegit,
 principio terram, ne non aequalis ab omni
 parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
 tum freta diffundi rapidisque tumescere uentis
 iussit et ambitae circumdare litora terrae.
 addidit et fontes et stagna immensa lacusque,
 fluminaque obliquis cinxit decliua ripis;
 quae diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,

14-40 Bern HMNU³ BF⁴GLP

14 amphitrite Bern N^{4c}U^{4v}: -tes uel -des Ω 15 utque uel ut
 qu(a)e Bern Leod H^{ac}: ut qua H^{2c}U³ LP: quaque M^{2c} B^cF⁴, Porphyrio
 ad Hor. C. 3. 4. 29: atque ubi N quaque fuit tellus Porphyrio (ut uid.)
 aer Bern M^{2m} P: (a)ether Ω 27 fecit Bern M(S): legit Ω (ex I 2.
 43?): de H n.l. 36 diffundi U³ ψ: diffudit Ω (-ndit Bern), fort. recte

in mare perueniunt partim campoque recepta
 liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
 iussit et extendi campos, subsidere ualles,
 fronde tegi siluas, lapidosos surgere montes.
 utque duae dextra caelum totidemque sinistra
 parte secant zonae (quinta est ardentior illis),
 sic onus inclusum numero distinxit eodem
 cura dei, totidemque plagae tellure premuntur.
 quarum quae media est non est habitabilis aestu;
 nix tegit alta duas; totidem inter utrumque locauit
 temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
 imminet his aer, qui, quanto est pondere terrae
 pondus aquae leuius, tanto est onerosior igni.
 illic et nebulas, illic consistere nubes
 iussit et humanas motura tonitrua mentes
 et cum fulminibus facientes fulgora uentos.
 his quoque non passim mundi fabricator habendum
 aera permisit. (uix nunc obsistitur illis,
 cum sua quisque regant diuerso flamina tractu,
 quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.)
 Eurus ad Auroram Nabataeaeque regna recessit
 Persidaeque et radiis iuga subdita matutinis;
 uesper et occiduo quae litora sole tepescunt
 proxima sunt Zephyro; Scythiam septemque Triones
 horrifera inuasit Boreas; contraria tellus

41-65 Bern HMNU³ BF⁴GLP

47 onus] opus Markland ad. Stat. S. 5. 3. 202 50 utrumque
 Bern o^v χ: -amque Ω: -asque ψ (coni. Rappold 1881) 53 pondus
 aquae leuius 'codex peruetustus' Alex. Philumeni (teste Constantio
 Fanensi): pondere aqu(a)e leuior Ω (cf. Housman, ed. Luc. xxvii sqq.)
 56 fulgora Bern: frig- Ω (ex Verg. G. I. 352) 59 regant M: -at Ω
 (rotat Bern), cf. I 2. 224-5 64 triones Ω, Seneca NQ 5. 16. 1,
 Diomedes GLK i. 436: -em M (ut uid.) N^{ac}U³ B^{ac}, cf. Verg. G. 3. 381

nubibus assiduis pluuioque madescit ab Austro.
 haec super imposuit liquidum et grauitate carentem
 aethera nec quidquam terrenae faecis habentem.
 uix ita limitibus dissaepserat omnia certis,
 cum quae pressa diu fuerant caligine caeca
 sidera coeperunt toto efferuescere caelo. 70
 neu regio foret ulla suis animalibus orba,
 astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
 cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
 terra feras cepit, uolucres agitabilis aer.

Sanctius his animal mentisque capacius altae
 deerat adhuc et quod dominari in cetera posset.
 natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
 ille opifex rerum, mundi melioris origo,
 siue recens tellus seductaque nuper ab alto 80
 aethere cognati retinebat semina caeli,
 quam satus Iapeto mixtam pluuiialibus undis
 finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
 pronaque cum spectent animalia cetera terram,
 os homini sublime dedit caelumque uidere 85
 iussit et erectos ad sidera tollere uultus.
 sic modo quae fuerat rudis et sine imagine tellus
 induit ignotas hominum conuersa figuras.

Aurea prima sata est aetas, quae uindice nullo,
 sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat. 90
 poena metusque aberant, nec uerba minantia fixo

66-75 Bern HMNU³ BF⁴GLP 76-80 Bern HMNU BF⁴GLP
 81-91 Bern Par HMNU BF⁴GLP

69 diss(a)epserat Bern Leod (cf. Sen. Med. 335): discerpserat Ω
 (discreu- U³ φ) 70 fuerant cal. c(a)eca Bern N (multa pro
 caeca): massa latuere sub ipsa H^{2c} F⁴LP: m. l. s. illa MU³ BG (cf. F. I.
 107-8) 72 animantibus w (ut uid.) χ (Heinsius) 76 inc. U¹
 81-193 exstant in Par 82 pluuiialibus Bern (cf. 'Lactantii'
 narrationem, terram imbre molliuit): flu- Ω (cf. 3. 594) 91-3 hab.
 MN^{2m}U^{3m} B^{3m}F⁴L^{1m}: om. Ω (fort. recte) 91 minacia M^{ac}

aere ligabantur, nec supplex turba timebat
 iudicis ora sui, sed erant sine uindice tuti.
 nondum caesa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
 montibus in liquidas pinus descenderat undas, 95
 nullaque mortales praeter sua litora norant;
 nondum praecipites cingebant oppida fossae;
 non tuba directi, non aeris cornua flexi,
 non galeae, non ensis erat; sine militis usu
 mollia securae peragebant otia gentes. 100
 ipsa quoque immunis rastroque intacta nec ullis
 saucia uomeribus per se dabat omnia tellus;
 contentique cibus nullo cogente creatis
 arbuteos fetus montanaque fraga legebant
 cornaque et in duris haerentia mora rubetis 105
 et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.
 uer erat aeternum, placidique tepentibus auris
 mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
 mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
 nec renouatus ager grauidis canebat aristis. 110
 flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
 flauaque de uiridi stillabant ilice mella.

Postquam Saturno tenebrosa in Tartara misso
 sub Ioue mundus erat, subiit argentea proles,
 auro deterior, fuluo pretiosior aere. 115
 Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris
 perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
 et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
 tum primum siccis aer feruoribus ustus
 canduit et uentis glacies astricta pependit; 120
 tum primum subiere domos (domus antra fuerunt
 et densi frutices et uinctae cortice uirgae);

92-122 Bern Par HMNU BF⁴GLP

92 legebantur F⁴ χ (Heinsius) 99 erant Bern χ (Heinsius), cf. Tib.
 I. 10. 9 114 subiit Bern Par H^{ac}(S) BG¹P: -iitque Δ(N^c) G²⁵: -(i)t
 hi(n)c H^{2c} F⁴L